

VISOKA POSLOVNA ŠKOLA STRUKVONIH STUDIJA

EKONOMIKA EVROPSKE UNIJE

NASTANAK I RAZVOJ
EVROPSKE UNIJE

NASTANAK POTREBE ZA SJEDINJENJEM EVROPSKIH DRAŽAVA

„THEREFORE I SAY TO YOU: LET EUROPE ARISE!“
WINSTON CHURCHIL

Ideja o ujedinjenju Evrope se najčešće vezuje za period posle Drugog svetkog rata, odnosno period otpočinjanja integracionih procesa u svetu, mada samu genezu ujedinjenja evropskog kontinenta možemo pratiti dosta ranije.

Katastrofalne posledice Prvog, a zatim i Drugog svetskog rata su podstakle evropske zemlje da intenzivnije rade na sopstvenom jačanju i međusobnom ujedinjenju. Prevashodni cilj je bio obnoviti ratom razorenu i veoma oslabljenu Evropu.

Po okončanju Drugog svetskog rata, pristupilo se **osnivanju mnogih međunarodnih institucija kao što su Ujedinjene nacije, Svetska banka, Međunarodni monetarni fond**, čiji je osnovni cilj bio pružanje snažne podrške i podsticaja za obnavljanje privreda i razvoj nacionalnih ekonomija kao i uspostavljanje stabilnosti u međunarodnoj ekonomiji.

1946. godine **Vinston Čerčil je u svom čuvenom govoru održanom na Univerzitetu u Cirihu** izneo ideju o formiranju Sjedinjenih Država Evrope, u okviru kojih će se Evropa razvijati u miru, sigurnosti i slobodi.

EVROPSKA ZAJEDNICA ZA UGALJ I ČELIK

EVROPSKA EKONOMSKA ZAJEDNICA

EVROPSKA ZAJEDNICA ZA ATOMSKU ENERGIJU

- Zasedanjem **Međuvladine konferencije juna 1950. godine u Parizu** označen je početak pregovora o stvaranju **Evropske zajednice za uglj i čelik**. Šest evropskih država: **Belgija, Francuska, Nemačka, Italija, Luksemburg i Holandija** su aprila 1951. godine u Parizu potpisale Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik koji je stupio na snagu 26. jula 1952. godine čime je otpočelo njegovo dejstvo za budući pedesetogodišnji period.
- Koreni njenog stvaranja pre svega leže u težnjama za prevazilaženjem istorijskih rivalstava, posebno između Francuske i Nemačke, paralelno sa podsticanjem ekonomskog napretka i razvoja država članica.
- Naredni koraci na putu ujedinjenja Evrope učinjeni su **marta 1957. godine kada se potpisivanjem Rimskih ugovora osnivaju Evropska ekonomska zajednica i Evropska zajednica za atomsku energiju**. Tada je integraciji pristupilo **prvobitnih šest država** Francuska, Nemačka, Italija, Belgija, Luksemburg i Holandija, čiji je osnovni cilj bio uspostavljanje međusobne ekonomske saradnje koja bi doprinela harmoničnom privrednom razvoju pomenutih država.

Aprila 1965. godine u Briselu je potpisan Ugovor o spajanju (*The Merger Treaty*) kojim su izvršene značajne reforme u pravcu stvaranja jedinstvene institucionalne strukture za tada tri postojeće zajednice: Evropska zajednica za uglj i čelik, Evropska ekonomska zajednica i Evropska zajednica za atomsku energiju.

Evropski parlament je jula 1981. godine odlučio da ustanovi ekspertsku komisiju sa zadatkom pripreme ugovora o Evropskoj uniji, na bazi postojećih osnivačkih ugovora.

Međuvladina konferencija kojom je predsedavala Italija otvorena je 9. septembra 1985. godine

Kao konačan rezultat tog zasedanja nastao je **Jedinstveni evropski akt koji se potpisuje 28. februara naredne godine u Luksemburgu.** Ovim aktom su ustanovljeni amandmani na Ugovor o osnivanju Evropske zajednice i definisana evropska politička saradnja.

Takođe, više pažnje se posvećuje i pitanjima istraživanja i razvoja, zaštite životne sredine i uspostavljanja ekonomske i socijalne kohezije.

Jedinstvenim evropskim aktom su predviđene **izmene u procesu odlučivanja u organima Zajednice, povećavajući broj pitanja o kojima se glasa kvalifikovanim većinom na uštrb do tada neophodnog konsenzusa i poveravajući Parlamentu veću ulogu u legislativnoj proceduri.**

MATRHIHT 1992.

**INICIJATIVA ZA STVARANJE
AKTUELNE EVROPSKE UNIJE**

Prva inicijativa za stvaranje aktuelne Evropske unije je pokrenuta u Matrihtu na pregovorima održanim 9. i 10. decembra 1991. godine. Nakon iscrpnih pregovora i brojnih učinjenih kompromisa u **Matrihtu je 7. februara 1992. godine potpisan Ugovor o stvaranju Evropske unije, čime su se Evropska ekonomska zajednica, Evropska zajednica za uglj i čelik i Evropska zajednica za atomsku energiju stopile u Evropsku uniju.**

Ovaj ugovor se prvenstveno odnosio na stvaranje stabilne ekonomske i monetarne unije, uvođenje zajedničke valute, postepen prenos nacionalnih suvereniteta u oblasti monetarne i devizne politike na nadležne organe Evropske unije, formiranje zajedničke spoljne i bezbednosne politike, kao i na blisku saradnju pravosudnih organa.

„GRAĐANIN EVROPSKE UNIJE“

Ugovorom o stvaranju Evropske unije je prvi put uveden pojam „**građanin Unije**“ koji je podrazumevao da svi državljani zemalja članica imaju pravo na slobodno kretanje unutar Unije, pravo da biraju predstavnike kao i da sami budu birani u sastav Evropskog parlamenta, pravo na podnošenje peticija ovom organu kao i pravo na diplomatsku zaštitu.

Slobodno možemo reći da je Mastihtskim ugovorom izvršeno konstituisanje Evropske unije kao ekonomske i političke unije.

IZMENE OSNIVAČKIH UGOVORA EVROPSKE UNIJE

Na zasedanju Evropskog saveta u Kopenhagenu 1993. godine, definisani su uslovi koje države, potencijalne članice Unije moraju da ispune kako bi postale punopravni članovi:

- Funkcionalna tržišna privreda.
- Poštovanje demokratskog političkog sistema.
- Prihvatanje, primena i sprovođenje „*acquis communautaire*“.

Osnovna svrha zasedanja Međuvladine konferencije (*IGC*) u Italiji, marta 1996. godine bila je revizija Ugovora o Evropskoj uniji.

Nakon toga, **u Amsterdamu je 2. oktobra 1997. godine** potpisan Ugovor koji je stupio na snagu 1. maja 1999. godine i kojim je došlo do **izmena osnivačkih ugovora i precizirano da broj članova Evropskog parlamenta ne može preći 700 poslanika. Ova izmena je bila ograničavajući faktor proširenja Evropske unije.**

Ugovorom iz Nice izmenjeni su Ugovor o Evropskoj uniji, Ugovor o osnivanju Evropske zajednice i određeni slični akti.

Ugovor iz Nice je potpisan 26. februara 2001. godine a stupio je na snagu dve godine kasnije, odnosno 1. februara **2003. godine** i doneo je promene u institucionalnoj strukturi Evropske unije, **povećao broj pitanja o kojima se može odlučivati kvalifikovanom većinom i naložio proširenje sa tadašnjih 15 na 25 država članica.**

ISTE GODINE U DECEMBRU POTPISAN JE **UGOVOR O FUNKCIONISANJU EVROPSKE UNIJE U LISABONU** (*TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION – TFEU*).

ON REPREZENTUJE NOVU ETAPU EVROPSKIH INTEGRACIJA KOJA SE NASTAVLJA NA DOSTIGNUTOM STEPENU DEMOKRATIJE, VLADAVINE PRAVA, JEDNAKOSTI, SLODOBE, KULTURE, NEOTUĐIVIH PRAVA I SLOBODA ČOVEKA I SLOBODE RELIGIJSKOG OPREDELJENJA, NA POLITIČKOM PLANU, STALNOM EKONOMSKOM I SOCIJALNOM RAZVOJU, KOJI SE GRADI NA STABILNOJ I KONKURENTNOJ EKONOMIJI, UNUTRAŠNJEM TRŽIŠTU, JEDINSTVENOJ VALUTI I ZAJEDNIČKOJ SPOLJNOJ I BEZBEDNOSNOJ POLITICI U DOMENU MEĐUNARODNIH ODNOSA.

EVROPSKA UNIJA KAO EKONOMSKA I POLITIČKA INTEGRACIJA

- Unija predstavlja jedan od najrazvijenijih i najuspešnije realizovanih oblika ekonomske i političke integracije u svetu. Postoje različita gledišta na sam pojam Evropske unije, tako da su u stručnoj literaturi prisutne brojne definicije.

- Prema jednoj od njih Evropska unija se može definisati kao **specifična organizacija evropskih država, koja te države povezuje na troslojan način:**
 1. **kroz postojanje i saradnju tri evropske zajednice: Evropske zajednice za uglj i čelik, Evropske ekonomske zajednice i Evropske zajednice za atomsku energiju;**
 2. **kroz saradnju i zajedničko vođenje spoljne i bezbednosne politike** potvrđivanjem svog identiteta na međunarodnom planu, uspostavljanje zajedničke ekonomske i monetarne unije, stvaranje jedinstvenog ekonomskog prostora bez unutrašnjih granica i jačanje privredne i društvene kohezije među državama članicama;
 3. **kroz saradnju u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova**, zajedničko i jedinstveno uređivanje pitanja iz pomenutih oblasti, zaključivanje regionalnih multilateralnih međunarodnih ugovora, jedinstveno rešavanje pitanja prelaska granica u Evropskoj uniji, pitanja viza, imigracija, azila i kroz formiranje zajedničke evropske policije za suzbijanje najtežih oblika međunarodnog kriminala vezanog za ratne zločine, promet oružja i droge kao i finansijske malverzacije.

Istraživajući različita gledišta u definisanju Unije primećujemo da se ona uglavnom svode na jedinstven stav da Evropska unija funkcioniše kao:

1. **federacija u monetarnim odnosima, poljoprivredi, trgovini i zaštiti životne sredine;**
2. **konfederacija u socijalnoj i ekonomskoj politici, zaštiti potrošača, unutrašnjoj politici;**
3. **međunarodna organizacija u spoljnoj politici,** pri čemu je glavna oblast na kojoj Evropska unija počiva jedinstveno tržište bazirano na carinskoj uniji, jedinstvenoj moneti, zajedničkoj poljoprivrednoj politici i zajedničkoj politici u oblasti ribarstva.

Države članice putem međusobne saradnje i podrške u ostvarivanju zajedničkih ciljeva istovremeno mogu ostvariti i sopstvene interese i obezbediti rast i razvoj svojih ekonomija.

**SUŠTINU EVROPSKE UNIJE ČINI POSTOJANJE ZAJEDNIČKOG TRŽIŠTA NA KOM
SU USPOSTAVLJENE ČETIRI VELIKE SLOBODE**

SLOBODA KRETANJA ROBA

SLOBODA KRETANJA LJUDI

SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

**SLOBODA CIRKULACIJE
KAPITALA**

UGOVORI EVROPSKE UNIJE

Osnivački ugovori su:

- Ugovor o Evropskoj zajednici za uglj i čelik,
- Ugovor o Evropskoj ekonomskoj zajednici,
- Ugovor o Evropskoj zajednici za atomsku energiju,
- Ugovor o Evropskoj uniji

Početni ugovori i njihove bitne izmene:

- **Pariski ugovor** o Evropskoj zajednici za uglj i čelik (stupio na snagu u julu 1952. a prestao važiti u julu 2002.)
- **Rimski ugovor** o Evropskoj ekonomskoj zajednici (stupio na snagu 1. januara 1958.)
- **Rimski ugovor** o Evropskoj zajednici za atomsku energiju (stupio na snagu 1. januara 1958.)
- **Jedinstveni evropski akt** (stupio na snagu 1. jula 1987.)
- **Ugovor iz Maastrichta** (stupio na snagu 1. novembra 1993.; uspostavio Evropsku uniju)
- **Ugovor iz Amsterdama** (stupio na snagu 1. maja 1999.)
- **Ugovor iz Nice** (stupio na snagu 1. februara 2003.)
- **Lisabonski ugovor** (stupio na snagu 1. decembra 2009.)

INSTITUCIONALNA STRUKTURA EVROPSKE UNIJE

- Ograni vlasti prvobitne zajednice su bili Visoka vlast, Savet ministara i Zajednička skupština koji su u proteklih skoro šest decenija svakim novim ugovorom doživeli više ili manje značajne reforme.

- Aktuelna Evropska unija je preuzela institucionalni mehanizam od Evropske zajednice sa izvesnim korigacijama koje su podrazumevale **poveravanje važne uloge Savetu u ostvarivanju političkih ciljeva, inicijativne uloge Komisiji i konsultativne funkcije Parlamentu** uz neposredno učešće samih država članica. Sudeći po tome, mnogi autori ističu postojanje „institucionalnog trougla“ u strukturi vlasti Evropske unije:
 1. **Savet Evropske unije** odnosno Savet ministara (*Council of the European Union*), reprezentuje države članice.

 2. **Evropski parlament** (*European Parliament*), predstavlja građane Evropske unije.

 3. **Evropska komisija** (*European Commission*), politički nezavisno telo zaduženo za održavanje kolektivnog evropskog interesa.

Prepoznatljiv, jedinstveni simbol Evropske unije je njena zastava sa dvanaest zlatnih zvezda koje su kružno poređane na plavoj podlozi.

Još 1955. godine Savet Evrope je ovu zastavu izabrao kao svoj zvanični simbol, a 1983. godine predložio Evropskom Parlamentu da se taj simbol i usvoji. Pošto su se šefovi država i vlada država članica tadašnje Evropske zajednice složili o ovom pitanju, početkom 1986. godine zastava je prihvaćena kao zvanični simbol koji i danas koriste sve evropske institucije.

Biljana Stankov, PhD

bilja.l.stankov@gmail.com

http://www.vps.ns.ac.rs/zaposleni/biljana_stankov/